

UOT 379.85

G.R.Ağakışiyeva

*Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
akad. H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya İnstitutu
guneshagakishiyeva@gmail.com*

LƏNKƏRAN-ASTARA İQTİSADI RAYONUNUN DAĞLIQ HİSSƏLƏRİNDƏ TURİZMİN İNKİŞAFI (YARDIMLI VƏ LERİK RAYONLARI TİMSALINDA)

<https://doi.org/10.30546/2520-2049.73.2.2025.242>

Açar sözlər: *Yardımlı rayonu, Lerik rayonu, turizm növləri, təbii və tarixi-mədəni turizm ehtiyatları, təbii şəraitin komponentləri, avtomobil yolları*

Məqalədə tədqiq edilən inzibati rayonların təbii turizm ehtiyatları – relyef, iqlim, çay, bitki örtüyü və heyvanat aləmi, tarixi-mədəni turizm ehtiyatları – ölkə əhəmiyyətli arxeoloji abidələr və muzeylər, nəqliyyat infrastrukturu, mühafizə olunan ərazilər – yasaqlıqlar öyrənilmişdir. Avtomobil yollarının dərəcələrinə görə təhlili aparılmış, aparıcı dərəcənin ümumi avtomobil yolunda xüsusi çəkisi göstərilmişdir. İnzibati rayonların avtomobil yollarının regionun ümumi avtomobil yolunda payı müəyyən edilmişdir. Aparılan arxeoloji tədqiqatlar zamanı aşkar edilən abidələrin tarixi-mədəni turizm əhəmiyyəti əsaslandırılmışdır. Bulaqlar müalicə-sağlamlıq turizmi, yasaqlıqlar isə ekoturizm ehtiyatı kimi öyrənilmişdir. Mehmanxanaların iqtisadi göstəriciləri təhlil edilmiş, statistik məlumatların dəyişmə tendensiyası göstərilmişdir. Mehmanxanaların iqtisadi göstəricilərinə görə inzibati rayonların iqtisadi rayonda payı verilmişdir. Turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi çərçivəsində və aparılmış araşdırmalar nəticəsində qış turizminin inkişaf imkanları əsaslandırılmışdır.

Г.Р.Агакишьева

РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В ГОРНЫХ ЧАСТЯХ ЛЯНКЯРАН-АСТАРИНСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА (НА ПРИМЕРЕ ЯРДЫМЛИНСКОГО И ЛЕРИКСКОГО РАЙОНОВ)

Ключевые слова: *Ярдымлинский район, Лерикский район, виды туризма, природные и историко-культурные туристические ресурсы, компоненты природных условий, автомобильные дороги*

В статье рассматриваются природные туристические ресурсы исследуемых административных районов – рельеф, климат, реки, растительность и животный мир, историко-культурные туристические ресурсы – археологические памятники государственного значения и музеи, транспортная

инфраструктура, а также особо охраняемые природные территории – заказники. Проведен анализ автомобильных дорог по категориям и показана удельный вес ведущей категории в общем объеме автомобильных дорог. Определена доля автомобильных дорог административных районов в общей сети автомобильных дорог региона. Обоснована историко-культурная туристическая значимость памятников, обнаруженных в ходе археологических исследований. Источники воды изучаются как ресурс лечебно-оздоровительного туризма, а заказники – как ресурс экотуризма. Проанализированы экономические показатели гостиниц и показана тенденция изменения статистических данных. Приведена доля административных районов в экономическом районе по экономическим показателям гостиниц. В рамках Стратегической дорожной карты развития туристической отрасли и в результате проведенных исследований обоснованы возможности развития зимнего туризма.

G.R.Agakishiyeva

DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE MOUNTAINOUS PARTS OF LANKARAN-ASTARA ECONOMIC REGION (BASED ON THE EXAMPLE OF YARDIMLI AND LERIK REGIONS)

Keywords: *Yardimli region, Lerik region, types of tourism, natural and historical-cultural tourism resources, components of natural conditions, roads*

The article considers the natural tourism resources of the studied administrative regions - relief, climate, rivers, flora and fauna, historical and cultural tourism resources - archaeological sites of national importance and museums, transport infrastructure, as well as specially protected natural areas - reserves. The analysis of roads by category is carried out, and the share of the leading category in the total volume of roads is shown. The share of roads of administrative regions in the total network of roads in the region is determined. The historical and cultural tourism significance of monuments discovered during archaeological research is substantiated. Water sources are studied as a resource for health tourism, and reserves - as a resource for ecotourism. Economic indicators of hotels are analyzed and the trend of changes in statistical data is shown. The share of administrative regions in the economic region according to the economic indicators of hotels is given. Within the framework of the Strategic Road Map for the Development of the Tourism Industry and as a result of the studies, the possibilities for the development of winter tourism are substantiated.

Lənkəran-Astara iqtisadi rayonuna daxil olan Yardımlı və Lerik rayonlarının turizmini öyrənmək, onun inkişafına təsir edən təbii, tarixi-mədəni və sosial-iqtisadi amilləri müəyyən etmək və müxtəlif turizm növlərinin perspektiv inkişaf istiqamətlərini göstərmək böyük əhəmiyyət daşıyır. Belə ki, Yardımlı və Lerik rayonları turizmin inkişafı üçün əlverişli imkanlara malik olsa da, turizmin hal-hazırkı mövcud vəziyyətinə görə regionda Lənkəran və

Masallı rayonlarına uduzur. Bu baxımdan dağlıq relyefi ilə seçilən Yardımlı və Lerik rayonlarının turizm imkanlarını tədqiq etmək olduqca aktualdır.

Yardımlı rayonu 0,67 min km² sahəyə malik olmaqla, Lənkəran-Astara iqtisadi rayonu ərazisinin 11%-ni, 68,4 min nəfər ilə ümumi əhalinin isə 7,3%-ni əhatə edir. Bu göstəricilər Lerik rayonu üçün müvafiq olaraq 1,08 min km² (17,8%) və 86,1 min nəfər (9,2%) təşkil edir [5].

Tədqiqat ərazisi turizmin inkişafını şərtləndirən təbii və tarixi-mədəni ehtiyatlara malikdir. Ərazinin təbii turizm ehtiyatlarına təbii şəraitin komponentləri, tarixi-mədəni ehtiyatlara isə arxeoloji abidələr və muzeylər aiddir. Turizm infrastrukturunu obyektləri siyahısında tədqiqat ərazisinin inkişaf etdirilən nəqliyyat şəbəkəsi və yerləşdirilmə müəssisələri də fərqlənir.

Talış dağlıq sahəsində əsas suayrıcı Talış silsiləsi olmaqla, şimal-qərbdə Viləşçayın yuxarı axınından cənubda Astaraçayın dərəsinə qədər 80 km məsafədə uzanır (Gömürkey, 2493 m, Qızıyurdu, 2433 m, Şandanqalası, 1816 m). Talış silsiləsindən şimal-qərbdə ona paralel Peştəsər silsiləsi uzanır. Peştəsər silsiləsi çox yerdə Talış silsiləsi ilə geniş köndələn tirələrlə sanki birləşir və orografik cəhətdən o qədər də kəskin seçilmir. Yalnız struktura uyğun erozion dərələr sahəsində bu silsilələr sərbəst orografik vahid kimi seçilir [8, s.21].

Tədqiqat ərazisinin relyef quruluşu, iqlim şəraiti və hidroqrafik şəbəkəsi Yardımlı və Lerik rayonlarına gələn yerli və xarici turistlər üçün cəlbedici xüsusiyyətlərə malikdir.

Ərazisi Talış, Peştəsər və Burovar silsilələrini əhatə edən Lerik rayonunda Gömürkey (2493 m), Qızıyurdu (2433 m), Bolmadın (2190 m), Böyükdağ (2028 m) kimi dağ zirvələri yerləşir. Yay quraq keçən mülayim-isti iqlimin hakim olduğu rayonda illik yağıntının miqdarı 300-800 mm təşkil edir. Ərazisindən Lənkəran və Şərətük çaylarının axdığı rayonda dağ-sarı, qonur dağ-meşə və çimli dağ-çəmən torpaqları yayılmışdır.

Yardımlı rayonu dağlıq relyeflə fərqlənir. Rayon ərazisi Talış, Peştəsər və Burovar silsilələrini əhatə etməklə, ən hündür zirvələrə malikdir: Şahnişin (2490 m), Şinunkələk (2419 m), Üzyübaşı (2244 m), Qaraçalağ dərəsi (2203 m), Qala dağı (2080 m), Qızılcaya (1547 m). Yay quraq keçən mülayim-isti iqlimin hakim olduğu rayonda yağıntıların illik miqdarı 300-700 mm təşkil edir. Əsas çayı Viləş olan rayonda qonur və qəhvəyi dağ-meşə, qismən çimli dağ-çəmən torpaqları yayılmışdır.

Tədqiqat ərazisinin bitki örtüyü və heyvanlar aləmi də turizm-rekreasiya fəaliyyətinin təşkili baxımından əlverişli qiymətləndirilir.

Buzlaşmaya məruz qalmadığı üçün Yardımlı rayonu Dördüncü dövrün relikt və endemik ağac cinsləri və kollarla, o cümlədən vəhşi heyvan və nadir quş növləri ilə zəngindir [6, s.259]. Kollu və seyrək meşəli çəmənlərin geniş yer tutduğu Yardımlı rayonu ərazisində əsasən dağ-kserofit bitkiləri yayılmışdır.

Rayon nadir relikt bitki və heyvan növləri ilə də zəngindir. Kollu və seyrək meşəli çəmənlərdən və dağ meşələrindən (palıd, vələs və fıstıq) ibarət olan Lerik rayonunun bitki örtüyü zənginliyinə görə respublikanın digər ərazilərindən fərqlənir. Rayon ərazisində əsasən dağ-kserofit bitkiləri və qismən subalp çəmənləri yayılmışdır.

Lerik və Yardımlı rayonlarının müalicə-sağlamlıq, Lerik rayonunun isə ekoturizmin inkişafı baxımından imkanları genişdir. Lerik rayonunun Bülüdül (tərkibində 30-a yaxın müalicəvi əhəmiyyətə malik mikroelementlər olan) və Yardımlı rayonunun Göz narı (hər tərəfdən meşələrlə əhatə olunmuş Perimbel kəndində yerləşən və tarixi abidə hesab edilən) bulaqları müalicə-sağlamlıq turizminin inkişafı üçün böyük əhəmiyyətə malikdir.

Lerik rayonu ərazisində 2 Dövlət Təbiət Yasaqlığı – Zuvand və Rvarud yerləşir. Zuvand Dövlət Təbiət Yasaqlığı 1969-cu ildə yaradılmaqla, 15 min ha sahəyə, Rvarud Dövlət Təbiət Yasaqlığı isə 2009-cu ildə yaradılmaqla, 510 ha sahəyə malikdir [2]. Rvarud Dövlət Təbiət Yasaqlığında ot bitkiləri, quş və məməli heyvan növləri, Zuvand Dövlət Təbiət Yasaqlığında isə dağ-kserofit, bozqır və çəmən-bozqır bitkiləri, müxtəlif quş və məməli heyvanlar mühafizə edilir. Rvarud və Zuvand Dövlət Təbiət Yasaqlıqları ərazisi ekoturizmin inkişafı və turist marşrutlarının təşkili üçün əlverişlidir.

Səyahət edilən ərazinin seçilməsində regionun təbii xüsusiyyətləri ilə yanaşı, tarixi-mədəni abidələr də vacib əhəmiyyət daşıyır. Bəzi hallarda isə spesifik mədəniyyət obyektləri, unikal tarixi-mədəni abidələr ərazinin turistlər tərəfindən seçilməsində əsas amil kimi qəbul edilir [12, s.258].

Yardımlı rayonunda ölkə əhəmiyyətli arxeoloji abidələr üstünlük təşkil etməklə, küp qəbrləri, yaşayış yeri və daş qutu nekropolundan ibarətdir. Bu abidələr əsasən Arvana, Porsava, Allar, Bozayran və Yolocaq kəndləri ərazisində yerləşir və antik dövrə aid olmaları ilə səciyyələnir. Lerik rayonunda ölkə əhəmiyyətli arxeoloji abidələr üstünlük təşkil etməklə, Mistan, Qosmalyan və Boykəndil kəndlərində yerləşir. Yaşayış yeri və daş qutu nekropolu arxeoloji abidələr içərisində fərqlənməklə, son tunc və ilk dəmir dövrlərini əhatə edir (Cədvəl 1).

Lerik rayonunda Peştəsər silsiləsinin ətəklərində dəniz səviyyəsindən 2433 m yüksəklikdə yerləşən Mistan kəndində arxeoloji qazıntılar nəticəsində “Qızıurdu” adlı qədim insan məskəni aşkar edilmişdir. Rayon ərazisində aparılan arxeoloji qazıntılar sayəsində aşkar olunmuş tapıntılar burada insanların çox qədimdə məskən salmasını sübut edir. Həmçinin, aşkar edilmiş mağaradan tapılan qədim silahlar ərazidə məskunlaşan insanlara aid olmaqla, rayonun erkən mənimsənilməsindən xəbər verir [9, s.256].

Cədvəl 1.*Tədqiqat ərazisində ölkə əhəmiyyətli arxeoloji abidələrin siyahısı*

Yardımlı rayonu		Lerik rayonu	
Nekropol (Yolocaq kəndi)	Göyəmli zəmi yaşayış yeri (Məlikli kəndi)	Daş qutu nekropolu (Lerik-Lənkəran yolunun üstündə)	Baba Piəli qəbristanlığı (Ordahal kəndindən 3 km şərqdə)
Xınalıtəpə yaşayış yeri və nekropolu (Yolocaq kəndi)	Qalacıq yaşayış yeri (Məlikli kəndi)	Coni daş qutu nekropolu (Cəngəmiran kəndi)	Babagil nekropolu (Lənkəran çayının sol sahilində)
Leən küp qəbrləri (Yolocaq kəndi)	Gavurtürbə daş qutu nekropolu (Horavar kəndi)	Hovari daş qutu nekropolu (Hovari kəndi)	Gürdəsər yaşayış yeri (Gürdəsər kəndi)
Yolüstü küp qəbrləri (Yolocaq- Horonu yolunun üstündə)	Gilar küp qəbrləri nekropolu (Şəfəqli kəndi)	Andurma yaşayış yeri (Andurma kəndi)	Gürdəsər torpaq qəbrləri (Gürdəsər kəndi)
Horonu küp qəbrləri (Horonu kəndi)	Şəfəqli torpaq qəbrləri nekropolu (Şəfəqli kəndi)	Razqov yaşayış yeri (Razqov kəndi)	İlantəpə yaşayış yeri (Nüvədi kəndi)
Nekropol (Bozayran kəndi)	Kür-Kürdağ daş qutu nekropolu (Pəştəsər kəndi)	Nekropol (Coni kəndi)	Cındırtəpə küp qəbrləri nekropolu (Kırəvud kəndi)
Yaşayış yeri (Bozayran kəndi)	Dəlləkli küp qəbrləri nekropolu (Dəlləkli kəndi)	Monidigah yaşayış yeri (Monidigah kəndi)	Hambaxan yaşayış yeri (Kırəvud kəndi)
Küp qəbrləri (Bozayran kəndi)	Dilbər torpaq qəbrləri nekropolu (Telavar kəndi)	Türbə (Nöda kəndi)	Qaravedi daş qutu nekropolu (Lomar çayının sol sahilində)
Çür-Çürdəsə yaşayış yeri (Bozayran kəndi)	Potavayır yaşayış yeri (Telavar kəndi)	Nöda yaşayış yeri (Nöda kəndi)	Qışlaq yaşayış yeri (Lomar çayının sol sahilində)
Avarağ yaşayış yeri (Daşkənd kəndi)	Digahlar yaşayış yeri (Maşulçay kəndi)	Küp qəbrləri nekropolu (Şingədulan kəndi)	Tuli daş qutu nekropolu (Tuli kəndi)
Düzgünqala yaşayış yeri (Daşkənd kəndi)	Ökü kurqanları (Ökü kəndi)	Mistan yaşayış yeri və qəbristanlıq (Mistan kəndi)	Xəlifə yaşayış yeri (Xəlifəkənd kəndi)
I və II Allar daş qutu nekropolu (Allar kəndi)	Küp qəbrləri (Gölyeri kəndi)	Mistan daş qutu nekropolu (Mistan kəndi)	Xanbulaq qəbristanlığı (Köhnə Orand kəndi)
Gavurqəbri nekropolu (Allar kəndi)	Türbə daş qutu nekropolu (Arvana kəndi)	Qalacıq yaşayış yeri (Mistan kəndi)	Köhnə Orand daş qutu nekropolu (Köhnə Orand kəndi)

Allar mağarası (Allar kəndinin yaxınlığında)	Arvana kurqanları (Arvana kəndi)	Mistan meydanı kurqanları (Mistan kəndi)	Əvliə yaşayış yeri (Əvliə kəndi)
Ağtorpaq küp qəbrləri (Ənizə çayının sağ sahilində)	Sərək yaşayış yeri (Arvana kəndi)	Hiveri nekropolu (Qosmalyan kəndi)	Barzavu yaşayış yeri (Barzavu kəndi)
Əligüneyli küp qəbrləri (Porsova kəndi)	Kurqanlar (Osnagaran kəndi)	Qosmalyan yaşayış yeri (Qosmalyan kəndi)	Büzeyir mağarası (Büzeyir kəndi)
Qalacıq yaşayış yeri (Porsova kəndi)	Daş qutu nekropolu (Morandağ kəndi)	Qızıyurdu yaşayış yeri (Qosmalyan kəndi)	Hamarat daş qutu nekropolu (Hamarat kəndi)
Kənd yaşayış yeri (Porsova kəndi)	Küp qəbrləri (Nisəqala kəndi)	Nekropol (Veri kəndi)	Zövnə daş qutu nekropolu (Zövnə kəndi)
Anzov küp qəbrləri nekropolu (Anzov-Hamar yolunun üstündə)	Yaşayış yeri (Şiləvəngə kəndi)	Hovil nekropolu (Bürsülüm kəndi)	Boykəndil yaşayış yeri (Boykəndil kəndi)
Əliabbas küp qəbrləri nekropolu (Sırıq kəndi)	Peşəkarlar küp qəbrləri (Şıxlar kəndi)	Kadux yaşayış yeri (Aşağı Kadux kəndi)	Küp qəbrləri nekropolu (Boykəndil kəndi)
Kiçik Rəzgə yaşayış yeri (Sırıq kəndi)	Sona ocağı daş qutu nekropolu (Dağüzü kəndi)		Boykəndil torpaq qəbrləri (Boykəndil kəndi)
Bəddərə daş qutu nekropolu (Kürəkçi kəndi)	Təpələr yaşayış yeri (Əngəvül kəndi)		
Yaşayış yeri (Hamarkənd kəndi)	Xanoba küp qəbrləri (Xanoba kəndi)		

Mənbə: Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 2 avqust tarixli 132 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycanın daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin siyahısı.

Yardımlı və Lerik rayonlarında arxeoloji tədqiqatlar zamanı aşkar edilmiş nümunələr ərazidə turizmin inkişafı üçün böyük imkanlar açır. Belə ki, hər 2 rayonun ölkə əhəmiyyətli arxeoloji abidələrindən ərazidə turizmin tarixi-mədəni növünün təşkili istiqamətində istifadə etmək perspektivdə bu sahənin inkişafında həlledici əhəmiyyət daşıyacaqdır.

Muzeylər də tarixi-mədəni turizm ehtiyatı kimi fərqlənir. Avarat kəndindən tapılmış daş, numizmatika fondu və 2500 il əvvələ aid edilən arxeoloji materiallar Yardımlı Tarix-Diyarşünaslıq muzeyində böyük

əhəmiyyətə malikdir [7, s.339].

29 noyabr 1981-ci ildən fəaliyyət göstərən Yardımlı Tarix-Diyarşünaslıq muzeyinin ekspozisiyasının ümumi sahəsi 350 m² təşkil edir. Ekspozisiyası 8 otaqdan ibarət olan muzeyin ümumi fondunda 6000-ə yaxın material toplanmışdır. Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyində yerli və xarici turistlərə rayonun təbiəti, yaranması və inkişaf tarixi, etnoqrafiyası, sosial-mədəni həyatı, müstəqillik dövrü və şəhidlərə aid ekspozisiya və guşələr təqdim olunur.

1983-cü ildən fəaliyyət göstərən Lerik Tarix-Diyarşünaslıq muzeyi 260 m² ümumi sahəyə malikdir. Muzeyin 4700 eksponatı 2 otaq və 6 salonda, həmçinin arxeoloji nümunələri həyatı sahədə yerli və xarici turistlər üçün təqdim olunur. Eksponatlar Lerik rayonunun arxeologiyasını, təbiətini, göskəmli şəxsiyyətlərini, inkişaf tarixini və etnoqrafiyasını, Böyük Vətən müharibəsi veteranları və Qarabağ şəhidlərini əhatə edir.

Tədqiqat ərazisinin Tarix-Diyarşünaslıq muzeyləri Yardımlı və Lerik rayonlarına gələcək yerli və xarici turistlərin tarixi yaddaşının möhkəmlənməsində böyük rol oynayacaqdır.

İstənilən turizm məhsulunun ən mühüm elementi yerləşdirilmədir. Turizm təsərrüfatının tərkib hissəsi kimi yerləşdirilmə, təkcə müvəqqəti yaşayış üçün xüsusi nömrələrin təqdim edilməsindən deyil, həmçinin ixtisaslaşmadan asılı olaraq qəbul etmə, təmizlik, işgüzar tədbirlərin təşkili və sağlamlıq üzrə əlavə xidmətlərin göstərilməsindən ibarətdir [11, s.129-130].

Lənkəran-Astara iqtisadi rayonunda mehmanxana sayının 6,4%-i, birdəfəlik tutumun 16%-i, nömrələrin sayının 10,4%-i, gecələmələrin sayının 1,7%-i, yerləşdirilmiş şəxslərin sayının 1,2%-i Lerik rayonunun payına düşdüyü halda, mehmanxana sayının 4,3%-i, birdəfəlik tutumun 1,6%-i, nömrələrin sayının 2,3%-i, gecələmələrin sayının 0,5%-i, yerləşdirilmiş şəxslərin sayının 0,2%-i Yardımlı rayonunda cəmlənmişdir [3].

2015-2023-cü illər ərzində mehmanxanaların iqtisadi göstəriciləri hər 2 tədqiqat rayonunda artsa da, Lerik rayonunda inkişaf daha yüksək tendensiya ilə seçilmişdir (birdəfəlik tutum üzrə 7,5 dəfə artım). Yardımlı rayonunda gecələmələrin və yerləşdirilmiş şəxslərin sayının göstəriciləri 2015-ci ildə verilmədiyi üçün, statistik rəqəmlərin dəyişmə tendensiyasını müvafiq dövr üzrə göstərə bilməmişik (Cədvəl 2).

Turizmin inkişafında nəqliyyatın rolu olduqca vacibdir. Nəqliyyat turizmin səmərəli inkişafı üçün ilkin şərtidir. Nəqliyyat ölkənin regionları arasında müxtəlif əlaqələri, eləcə də regiondaxili münasibətləri təmin edir. Nəqliyyat turizm infrastrukturunu şəbəkəsinin inkişafı və yerləşdirilməsinə böyük təsir göstərir. Regionun turizm potensialı qiymətləndirilərkən, ərazinin nəqliyyat baxımından mənimsənilməsi nəzərə alınmalıdır [10, s.51].

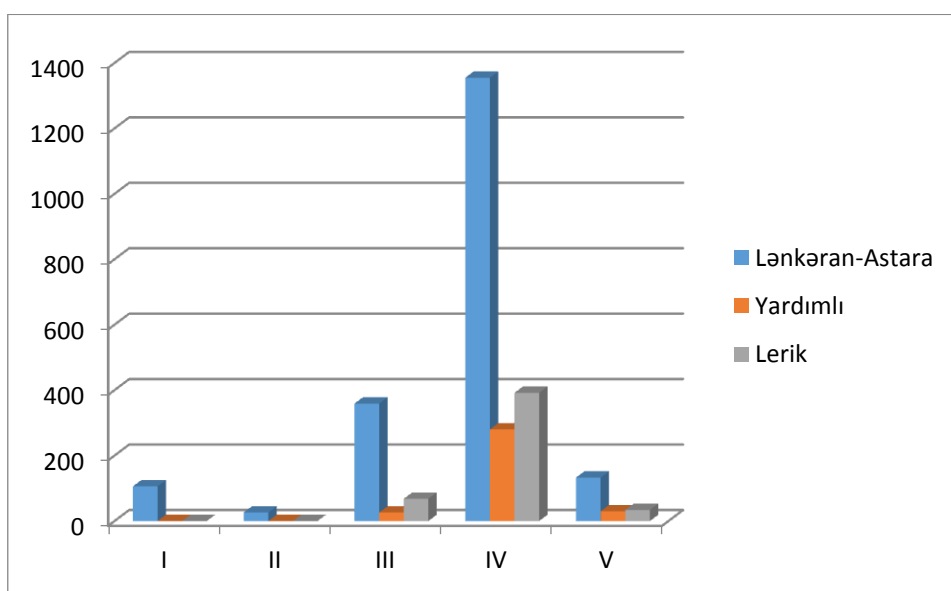
Cədvəl 2.

Tədqiqat ərazisində mehmanxanaların iqtisadi göstəriciləri

İqtisadi göstəricilər	Rayonların adları					
	Yardımlı		Lerik		Lənkəran-Astara	
	İ l l ə r					
	2015	2023	2015	2023	2015	2023
Mehmanxanaların sayı, vahid	2	4	4	6	68	94
Birdəfəlik tutum, yer	30	73	95	715	2751	4466
Nömrələrin sayı, vahid	21	42	39	187	1131	1799
Gecələmələrin sayı, adam-gecə	-	827	655	2729	31847	162587
Yerləşdirilmiş şəxslərin sayı, nəfər	-	267	209	1302	17035	109547

Mənbə: Azərbaycanca turizm. ARDSK. Statistik məcmuə. Bakı, 2024, 102 s.

Tədqiqat ərazisində avtomobil yolları yeganə nəqliyyat vasitəsidir. 1079 km uzunluğunda Lənkəran-Astara regionu yollarının 494 km-i (25%) Lerik, 336 km-i (17%) isə Yardımlı rayonunun payına düşür [4]. Ümumi avtomobil yollarının Yardımlı rayonunda 83,3%-i, Lerik rayonunda isə 79,4%-i IV dərəcəyə aiddir. Həm Yardımlı, həm də Lerik rayonlarında I və II dərəcəyə aid yollar mövcud deyildir (Şəkil).

Şəkil. Tədqiqat ərazisində avtomobil yollarının dərəcələrinə görə bölgüsü

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə yerli və xarici turistlər üçün müxtəlif turizm növlərinin, o cümlədən qış turizminin inkişaf etdirilməsi qarşıya qoyulmuş hədəflərdən biri kimi fərqlənir. Hədəf çərçivəsində qış turizm növünə tələbatın artırılması məqsədilə qış idman komplekslərinə dəstək göstərilməsi, aidiyyatı üzrə qış turizmi məhsulunun çeşidinin yüksəldilməsinə şərait yaradılması və onların inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulmuşdur [1, s.64]. Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən “Şahdağ” və “Tufandağ” Qış Turizm-İstirahət Komplekslərinə alternativ olaraq, həmçinin hər 2 tədqiqat rayonunun təbii şəraitinin əlverişliliyini nəzərə alaraq, həm Lerik, həm də Yardımlı rayonlarında qış idman komplekslərinin yaradılması məqsəduyğundur.

Lənkəran-Astara iqtisadi rayonunun dağlıq hissələrində turizmin inkişaf məsələləri araşdırılaraq, aşağıda qeyd edilən nəticələr alınmışdır:

- Tədqiqat ərazisinin təbii və tarixi-mədəni turizm ehtiyatları, o cümlədən nəqliyyat infrastrukturu hər 2 rayonda turizmin inkişafına müsbət təsir edən amillər hesab edilsə də, Lerik və Yardımlının turizmin müasir vəziyyətinə görə regionda fərqlənməmələri müəyyən edilmişdir;

- Statistik təhlillər mehmanxanaların iqtisadi göstəricilərinin 2015-2023-cü illərdə artdığını, artımın ən çox Lerik rayonunda qeydə alındığını göstərir;

- Nəqliyyatın turizmin inkişafında vacib rol oynadığını nəzərə alaraq, hər 2 rayonun nəqliyyat infrastrukturu araşdırılmışdır;

- Ərazinin təbii şəraitinin turizmin, o cümlədən müalicə-sağlamlıq turizmi və ekoturizmin inkişafındakı əhəmiyyətini hakim tutaraq, tədqiqat rayonlarında təbii komponentlər və mühafizə olunan 2 ərazi öyrənilmişdir;

- Turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsinə əsaslanaraq, həmçinin hər 2 rayonun təbii şəraitinin əlverişliliyini nəzərə alaraq, həm Lerik, həm də Yardımlı rayonlarında qış turizm-istirahət komplekslərinin yaradılması əsaslandırılmışdır;

- Ölkə əhəmiyyətli arxeoloji abidələr və Tarix-Diyarşünaslıq muzeyləri hər 2 rayonda tarixi-mədəni turizmin inkişafını şərtləndirir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair strateji yol xəritəsi. Bakı, 2017, 100 s.
2. Azərbaycanda ətraf mühit. ARDSK. Statistik məcmuə. Bakı, 2024, 140 s.
3. Azərbaycanda turizm. ARDSK. Statistik məcmuə. Bakı, 2024, 102 s.
4. Azərbaycanda nəqliyyat. ARDSK. Statistik məcmuə. Bakı, 2024, 82 s.
5. Azərbaycanın regionları. ARDSK. Statistik məcmuə. Bakı, 2024, 845 s.

6. Əsgərov Ə.T., Bilalov B.Ə., Gülahyev Ç.G. Ekoloji turizm. Bakı: Adiloğlu, 2011, 276 s.
7. Məmmədov Q.Ş., Yusifov E.F., Xəlilov M.Y., Kərimov V.N. Azərbaycan: ekoturizm potensialı. I cild. Bakı: Şərq-Qərb, 2012, 360 s.
8. Müseyibov M.A. Azərbaycanın fiziki coğrafiyası. Bakı: Maarif, 1998, 400 s.
9. Soltanova H.B. Azərbaycan Respublikasında turizm və onun inkişafı. Bakı: AzTU, 2015, 475 s.
10. Погодина В.Л., Филиппова И.Г. География туризма. Москва: ИНФРА-М, 2012, 256 с.
11. Ушаков Д.С. Экономика туристской отрасли. Р.-на-Д.: Феникс: Март, 2010, 446 с.
12. Agakishiyeva G.R., İsmaylova E.A. Contemporary situation and development directions of the cultural tourism in the mountainous areas of Azerbaijan // Universidad & Sociedad. Revista multidisciplinar de la Universidad de Cienfuegos. 2022, 14 (5), p. 256-263

Redaksiyaya daxil olub 06.03.2025